

Привид

Янко Єсенський

Новела

Переклад: Ганна Пашко

Над темними пагорками стояв місяць. Великий і круглий, як паляниця, він лив своє сріблясте сійво на околиці. Усе було повите прозорим темно-синім серпанком. Тільки битий шлях білів, як вапно, та квітучі сливи обабіч нього здавалися засніженими. Косі тіні від тих слив облямовували шлях легким тендітним мереживом. Часом повівав іще доволі холодний квітневий вітер і хвилював низеньке жито, що розляглося довкола двома широкими ланами. Дрібне листя на деревах тріпотіло тоді під вітром, і тіні на дорозі ворухнулися. А потім знову було мертво та тихо. Надходила північ.

Капелан Червенак у котелку, в широкому плащі, з парасолем повертався додому в Розкаловці з Бурного, куди майже щодня ходив до пана декана[1] Веселого. Парафіяни подекували, ніби Червенак ходить до Веселого заради його доньки, панночки Анни, бо і в розкаловського панотця вино добре, як і в декана, і сигари такі ж самі, як і в декана, і в тартлика[2] він грає так само охоче, як і Веселий, але доньки він не має. Отож тільки панночка Аничка може бути тим магнітом, що притягує пана капелана. Мабуть. Бо й справді пан капелан найохочіше прогулювався в бік Бурного. І те правда, що ті його прогулянки закінчувалися в Бурному. Старий декан приймав Червенака гостинно, а Аничка залюбки розумувала з ним. І оте філософування звикле тривало до десятої вечора. О десятій пан декан ішов спати, припиняючи навіть найжвавіші їхні філософування.

— Десята година, — виголошував він. Спати!

І тільки тоді пан капелан ішов додому.

Сьогодні Веселого не було вдома. Він подався у якійсь своїй церковній справі до розкаловського священика — Червенакового начальника. Веселий не повертався, і молоді люди захопилися філософією. Вони вперше сиділи у садку, і пан капелан був якийсь напрочуд сентиментальний.

— Їй-право, панночко Аничко, — розводився він, — життя вічне. Воно не припиняється на тому, що ми зовемо смертю. Воно змінює свою форму, але залишається тут, коло нас...

При цьому він вивчав очима її високу струнку поставу, грецьку зачіску з пригладженими до вух косами та маленький рідкий чубчик, що спадав на високе опукле чоло. Він подумав про те, що до грецької зачіски чубчик не пасує. Хотів був сказати їй, що вона не гарно зачісується, коли це раптом запугав пугач. Той неприємний моторошний голос долинав звідкілясь із саду.

Аничка здригнулася й запитала:

— До кого це він пугає?

І завела мову про привидів.

— У нас їх тут страх як багато, — завважила вона.

— Як і повсюди, — докинув капелан.

— Але в нас вони справдешні, — мовила вона. — А найсправдешній тон, що з'являється біля Скалки.

— Біля Скалки? Це біля тієї, що неподалік нас?

— Біля тієї.

— А я про нього нічого не чув. Що ж то таке?

— Опівночі з'являється священик, який убив колись дитину. Кидає каміння на тих, хто проходить повз Скалку. Поціляє кожного, і те місце, куди він поцілить, людині всихає. Назирці за ним щось біле плазує і квилить. То вбита дитина. Ще не вміла ходити, коли він її убив. Тому й плазує.

— Дурниці, — змахнув рукою капелан.

— Поважні люди розповідають. Органіст бачив його на власні очі. Чув і плач. Нотар вам те :ж саме розкаже.

— Але ж, панночко, — урвав він її, — вам, як священиковій дочці, не годиться вірити в привиди.

— Я й не вірю. Але опівночі я туди не пішла б.

Капелан хотів був поглянути на годинника, чи далеко ще до полуночі й чи встигне він до дванадцятої добутися додому, але посоромився панночки, — щоб не подумала була, ніби він боїться. У садочку ставало холодно. Вони перейшли до кімнати. Капелан, проте, не затримався там довго. Побачив, що годинник у кімнаті показує чверть на дванадцяту. Він попрощався. Коли вийшов на вулицю, перевірів час. Одинадцята...

Червенак наддавав ходи, міркуючи про почуте. Хоч він і не вірив, що священик може з'являтися, але йому було неприємно, що доведеться проходити повз Скалку. Щоб підбадьорити себе, він вимахував парасолем і висвистував безладні мелодії, які тут же вигадував і забував. Вітер віяв що далі, то навальніше й частіше, й надимав поли капеланового плаща. Капелан скидався на нетопира з велетенськими крилами. Жита й дерева гомоніли чимраз гучніше, і тіні рухалися без упину. Власна тінь крокувала поперед капелана, крива й довга.

Капеланові треба було перейти лісом, що чорнів попереду на доволі стрімкому пагорбі. Квітучі сливи зникли. Їх заступали ліщина та молоді дубки. Тіні згустилися, і незабаром капелана огорнула темрява. Не чути вже було лагідного гомону вітру в житах і сливах — запала тиша. Тільки подеколи лунав якийсь хрускіт і скрип — то десь у глибині лісу, то просто над головою в капелана. Під ногами шурхотіло торішнє листя, і дрібні грудки землі та камінці, вивернені підборами, скочувалися схилом додолу. Цей хрускіт, шерех і стукіт камінців ставали капеланові чимраз нестерпніші. Стовбури дерев ледве можна було розрізнити. Капеланові здавалося, ніби за кожним стовбуром хтось ховається, ніби хтось скрадається за ним і підступно на нього чатує. А ще здавалося йому, ніби щохвилини той хтось може вискочити з-поза стовбура і запугувати. Він увійшов у смеріччя. Одна смерека загойдалася, ніби якась таємнича рука нахилила її, а тоді відпустила. Капелан наддавав ходи, аби якнайшвидше проминути

ліс. Кілька разів він виймав годинника і подумки підраховував, чи встигне до дванадцятої проминути Скалку. Випадало так, що о дванадцятій він буде саме побіля Скалки. Його брав сором перед самим собою тому, що він боїться і не наважився б навіть поглянути в бік Скалки. Треба йому було б перечекаати полуніч тут. А що, як священик, гуляючи опівночі, зайде аж сюди?... Ні. Не може такого бути, щоб священик з'являвся. Поміркуйте-но.

Адже життя — вічне. Воно триває далі в іншій формі. Отже, ця форма не може бути священиком, як і до смерті. Коли він і з'являється, то не може мати людської подоби, а матиме якусь іншу, фантастичну... Діяння якоїсь сили невидимої, а проте відчутної, мабуть, виявляється побіля Скалки. Але щоби то був отой священик!

Неможливо... А втім, краще таки було б обминути Скалку...

Щось запугувало далеко в лісі, і ту ж мить над капеланом щось пролетіло. "Пугач", — подумав він і вирішив побігти. Так він швидше промине ліс і Скалку. Ніхто його не побачить. Соромитися нема кого.

Він одразу ж здійснив свій задум. Кинувся бігти спершу вгору, а тоді схилом додолу. Не чув уже ані пугукання, ані шереху — самий тільки тупіт своїх власних ніг. Він уже не думав навіть про час. Якусь мить йому здалося, ніби слідом за ним біжить іще хтось. Він не озирнувся. Затулив вуха й побіг іще прудкіше. Вихопився з лісу геть захеканий і спітнілий. Серце йому калатало наче дзвін. Знову світив місяць. Він підбився вище і став менший. Шлях стрічкою звивався в далечінь. Кроків за двісті капелан уздрів Скалку — велику брилу при дорозі. Брила була біла, тільки западини чорніли на пій, як на обличчі чорніють очі, борода та вуса. Капелан глянув на шлях, що проліг під самісінькою брилою. Спершу вгледів тільки щось темне, ніби дерево, але за хвилину вже помітив, що воно округле і рухається. Наближається до нього. Він добре бачив високий капелюх, що їх носять священики, чорне довге пальто, ноги, руки, обличчя. Капелан заляк від жаху. Холодний піт зросив йому чоло. Мороз пробіг поза плечі. У животі він відчув якийсь холод. Ноги стали кволі, непевні. "Дивиться на мене", — подумав він. Справді, священик зупинивсь і дивився. Капелан побачив, що священик нахилився. Певно, шукав камінь... Проте обличчя вже не з'являлося. Постать знову почала рухатися. Бігла, але вже без обличчя. Курява здіймалася за нею, наче дим. Кінець кінцем та курява поглинула постать. Капелан, не тямлячись од жаху, обернувся і кинувся бігти противним напрямком. Промайнув лісом і до ранку блукав навколо Бурного.

Невиспаний, блідий, повернувся він додому тільки вранці. Хотів був лягти відпочити у своїй кімнаті, але в його ліжкові хропів декан Веселий, хропів так, ніби хто колоду пиляв... Капелан приліг на канапі. Він мало не падав з ніг.

Під час обіду його начальник сказав сміючись:

— Але ж і страхопуд Веселий — несосвітений!

— Чому?

— Налякався, бачте, священика, який блукає побіля Скалки. Він вийшов пізно, а десь о дванадцятій повернувся, захеканий, блідий, — мовляв, бачив священика. І

попросився переночувати.

Начальник насварився на капелана пальцем і додав:

— Тільки нікому ані словечка!

Капелан почервонів і змовчав.

Примітки:

[1] Декан — старший священик у католиків.

[2] Тартлик — гра в карти.